

LA DONA TREBALLADORA DURANT LA POSTGUERRA A MATARÓ

INTRODUCCIÓ

La instauració de la dictadura franquista l'any 1939, significà un immens retrocés dels avenços democràtics aconseguits durant la segona República. Foren abolits els drets polítics i les llibertats democràtiques, i els ciutadans esdevingueren súbdits. El règim franquista, autoritari i conservador, reinstaurà el paper tradicional de les dones, tot magnificant els valors del catolicisme i de la família com els únics vàlids, i repudiant tot el que feia referència a la cultura humanista i laica.

La *Sección Femenina* fou l'organització de dones que es posà al servei del règim per difondre els valors polítics i morals. Les dones estaven absents de les institucions polítiques. Entre 1943 i 1977 només tretze dones foren proclamades procuradores de les *Cortes Españolas*. En els ajuntaments franquistes de Catalunya tampoc no hi tingueren representació, sols unes poques foren alcaldesses o regidores.¹ En les eleccions municipals de 1973 a Mataró va ser proposada com a candidata al Terç Familiar, des dels centres culturals més progressistes, Montserrat Visa, esposa i mare de quatre fills. Era considerada, per al nucli de poder mataroní, una representació de l'oposició al règim i resultà derrotada per un marge de trenta-set vots. Durant tota la dictadura, va ser controladíssim el procés per accedir a les candidatures. Aquest procés es feia des de Governació Civil, amb l'ajuda dels centres d'investigació de la Falange i del mateix alcalde i els regidors.

El règim franquista fou clarament excloent i androcèntric. Homes i dones sofriren la manca de llibertats i drets democràtics, però les dones, a més, estaven en una situació de clara inferioritat política, social, laboral i jurídica. En el marc legislatiu les dones estaven equiparades als menors, i requerien permís del marit o del pare per fer coses tan elementals com anar a treballar, tenir passaport, obrir un compte corrent i altres qüestions més íntimes.

Tots els avenços que s'havien aconseguit en el temps de la República, com la llei d'avortament, el matrimoni civil i tantes altres llibertats d'aquest tipus, van desaparèixer a partir del 1939 i, el que és més important, van ser prohibides i

durament castigades. Les dones patien un tracte discriminatori en cas d'adulteri i no tenien el dret a la pàtria potestat o de l'administració de béns. Totes aquestes situacions injustes no van ser abolides fins al 1975, ja en la transició democràtica.

La manera en què les dones aconseguiren els seus drets civils i polítics té una història diferent a cada país, però és comú que aquests drets arribin més tard que en el cas dels homes. La construcció del sistema democràtic en altres estats, es va fer a partir dels valors de la igualtat i les llibertats democràtiques. Al nostre país vàrem haver de lluitar molt més en comparació a d'altres països europeus, perquè el 1944, quan es va acabar la Segona Guerra Mundial, van poder recuperar la lluita per ampliar aquests drets a Europa, però Espanya i el nostre país, Catalunya, van haver d'esperar molts més anys per recuperar els valors que es van perdre a causa del llarg període de la dictadura franquista. No és estrany, doncs, que la lluita de les dones per l'emancipació fos també la lluita contra la dictadura, per les llibertats i per la ciutadania, en definitiva.

A Mataró tenim molts testimonis que ens poden oferir una memòria de la lluita obrera a les fàbriques del gènere de punt de la ciutat. L'any passat vaig presentar la memòria de la Guillermina Peiró, que ens va ajudar a entendre el sofriment d'una família, amb un líder anarcosindicalista com Joan Peiró, que fou condemnat a mort el 1942. La Guillermina també ens va explicar la pròpia lluita per les llibertats sindicals i polítiques a la nostra ciutat i arreu del país.

TERESA CORTINA CIRERA

Avui serà la Teresina Cortina, dins el moviment socialista i comunista de la ciutat, membre activa de les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya i, posteriorment, del PSUC. La lluita a partir de les fàbriques del gènere de punt serà una lluita per la llibertat dels drets de les dones, per les llibertats sindicals i polítiques del nostre país. La Teresina no és tan coneguda com la Guillermina, és una persona que treballà dins el sector obrer i urbà de la ciutat de manera anònima, com la majoria de les dones treballadores del gènere de punt de Mataró.

La Teresina va néixer al carrer de Jordi Joan –popularment carrer de les Rates– el 27 de novembre de 1922, a la ciutat de Mataró. Filla de Gil Cortina i de Mercè Cirera. De família obrera, el pare treballava a can Marchal i la mare a can Minguell. Era una família amb consciència de classe i disposada a lluitar per millorar la societat on vivia, per aquesta raó, el pare de la Teresina va ser uns dels fundadors del Partit Comunista de Catalunya a la ciutat de Mataró.

Ella recorda que, de ben petita, les famílies organitzades en aquest partit sortien d'excursió i es reunien per celebrar actes importants. Els noms que li vénen a la memòria en aquests moments són Joan Duran, Manel Escandell, Andreu Caldes, Joana Martínez, Teodora Martínez, Esperanza Martínez, Jacinto Bádenas, Enric Dalmau, Virtudes Ruiz o Ramon Espasa.

La portaren a l'escola de la plaça de Cuba, i tingué la sort de tenir com a mestres les germanes Bartomeu, de les quals té un bon record. «En temps de la República, apreníem el català a les escoles, les classes de religió eren voluntàries i les feien a la parròquia de Sant Josep, el laïcisme era un principi pedagògic dins el marc democràtic del país». Durant la Guerra Civil, la Teresina assistí a les escoles del CENU, concretament, la que estava ubicada on ara ho coneixem pels Maristes del carrer de Sant Josep. Aquestes escoles volien ser un intent de pedagogia activa unificada per a tot Catalunya, i n'hi havia a totes les poblacions.

Les escoles del CENU eren un projecte de la Generalitat de Catalunya; l'Escola Nova Unificada perseguia la catalanització de l'ensenyament, els nous llibres escolars eren escrits tots en català, per això, va fer falta la formació de mestres i les Escoles d'Estiu. Aspirava a la formació integral dels alumnes d'ambdós sexe, dins el marc laicista constitucional republicà, amb un professorat escollit per portar a cap una pedagogia activa. S'obrí una etapa d'expansió de les colònies escolars arreu de Catalunya.

L'any 1936 es creà el Comitè de l'Escola Nova Unificada a Catalunya. A Mataró fou creat el 28 d'agost de 1936, constituït pels delegats següents: Joan Compte i Artur Puigverd per la UGT, Josep Quer i Esteve Fígols per la CNT, Josep Serra d'ERC i Francesc Rosseti com a independent.²

Durant la Guerra Civil, la Teresina va prendre part activa en l'organització del Socors Roig Internacional. Els locals estaven a la Riera, a prop del col·legi del Cor de Maria, en una casa requisada d'una família que havia fugit. En aquesta organització, recorda que hi havia altres noies com Leocàdia Bellavista, Maria Sans, Pepeta Abril, Lucrècia Abril, Anita Martínez, Teodora Martínez, Virtudes Ruiz, Antònia Forns, Montserrat Verdalet, Carme Verdalet... La majoria de noies que recorda la Teresina eren també de JSUC.

L'objectiu d'aquesta organització era ajudar l'exèrcit republicà des de la rereguarda mataronina. Per aquesta raó, s'organitzaren grups de treball des de diversos punts d'acció; unes passaren a fer d'infermeres als hospitals militars de Mataró, altres tenien cura dels refugiats, recollien productes alimentaris per les cases de pagès i els enviaven al front d'Aragó, també recollien els paquets que enviaven les famílies dels soldats internacionals i els portaven a l'hospital, que estava a l'antiga escola dels Salesians.

La Teresina recorda molt bé l'ajuda als refugiats, ja que va ser una de les activitats que més va exercir en aquells moments. «Ens cuidàvem d'una colla d'infants refugiats que estaven ubicats al col·legi de la Coma; les mares estaven al col·legi de Santa Anna. Ocasionalment, havien anat a portar aliments a la colònia de refugiats de can Garí, situada al veïnat del Cros d'Argentona».

Abans de la Guerra Civil, la nostra entrevistada ja formava part dels Pioners, organització depenent del PCE, amb seu en una casa de la plaça de Cuba. Després,

durant la guerra, la seu va estar en una casa al costat del cinema Modern, a la Riera. El POUM també estava a la Riera, on ara hi ha el Casino, i el PSUC primer va estar al col·legi del Cor de Maria però, després, es va instal·lar a la Casa del poble dels socialistes. Recorda els nois que formaven part de la JSUC abans de la guerra, eren Joan Bueno, Rossend Dalmau, Fernando Abril, Montserrat Abril... En formaven part quasi tots els fills de les famílies organitzades al Partit Comunista i, posteriorment, al PSUC, i també recorda que abans de la fusió del PSUC hi havia nois i noies organitzats en el Partit Comunista, com Joana Martínez, Neus Caicedo, Andreu Caldes, Virtudes Ruiz i altres dels quals no recorda el nom.

Amb la unificació de la JSUC, la majoria de nois i noies que estaven organitzats als Pioners passaren a les JSUC, on també van entrar altres militants nous. Durant la Guerra Civil, aquesta organització es va ampliar molt. El PSUC es va constituir el 23 de juliol de 1936, i estava format per les organitzacions polítiques USC, PCC i FC del PSOE. Durant la guerra també hi van entrar moltes persones que lluitaren per la defensa de la República i que, amb anterioritat, no pertanyien a cap partit. Els fills i filles d'aquests militants normalment passaren a l'organització de la JSUC. Després de la guerra, al PSUC es van viure crisis internes com en tots els partits clandestins, però la Teresina recorda que una de les raons de divisió va ser el fet que alguns militants, que procedien de la USC, es separessin del PSUC. De fet, hi havia motius polítics a causa de l'enfrontament entre la direcció del PSUC i el PCE a l'exili.

La Teresina, durant la guerra participà en l'Organització de Dones Lliures, que, com els Pioners, procuraven ajudar el front republicà des de la rereguarda mataronina, però en una organització pròpiament femenina perquè, entre altres coses, volien lluitar per la igualtat de gènere i per l'alliberament de la dona en la societat civil. El local, el tenien a la Casa del poble dels socialistes.

Per ajudar el front confeccionaven camises, sacs, jerseis i altres indumentàries per als soldats. Les noies que recorda eren Leocàdia Bellavista, Pepeta Abril, Maria Sans, Lucrècia Abril, Anita Martínez i Antònia Forns. «La Maria Sans, la Lucrècia Abril i l'Anita Martínez van anar a fer d'infermeres a l'hospital que hi havia al col·legi dels Salesians, on estaven hospitalitzats els soldats de les brigades internacionals».

Com que creien en la igualtat i en l'alliberament de la dona, els primers mesos de la Guerra Civil van fer instrucció militar per anar al front com a milicianes. «Recorda que la instrucció, la feien al pati del col·legi de Valldemia. Hi anaven Acràsia Alarcon, de les Joventuts Llibertàries, Margarita Abril, de les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya i Leocàdia Bellavista, del PSUC». Al cap d'un temps va sortir un decret que prohibia que les dones anessin al front com a milicianes, encara que sí que hi podien anar com a infermeres o com a agents culturals. Margarita Abril hi va anar des del primer moment, les altres es van quedar a la rereguarda, ja que hi havia molta feina per a tothom.

Quan van entrar les tropes franquistes a la ciutat, la Teresina tenia una bossa preparada per marxar a l'exili junt amb altres noies.

«... En l'últim moment em vaig veure obligada a no deixar desemparats els nens refugiats, ja que tothom anava a l'exili i els refugiats havien de poder tornar a casa seva i això s'havia d'organitzar. També es van quedar les noies que feien d'infermeres, com Maria Sans i Anita Martínez, perquè als últims dies va arribar una onada de ferits i refugiats que no es podien deixar de cap de les maneres. En el cas dels hospitals, molts dels metges ja havien marxat... tot era com un desori...

«El dia que va entrar l'exèrcit vencedor, recordo que la Maria Àlvarez i jo veníem d'ajudar els nens i nenes refugiats de la Coma i, pel carrer del Torrent, vam topar amb un camió de militars; com que no els vàrem dir res, van parar el camió i ens van donar dues bufetades, tot dient-nos que havíem de saludar amb la mà alçada. Va ser el primer avís de signe feixista.

«També recordo que, una vegada acabada la guerra, les autoritats franquistes s'incautaren de la botiga de can Rabat, perquè aquesta família va marxar a l'exili. En aquest local va ser on van instal·lar la comissaria de policia, i recordo perfectament que feien beure oli de resí i pelaven el cap a les dones que consideraven alienes a les idees de la Falange.

«Quan va començar el procés repressiu a Mataró, a casa meua va venir la guàrdia civil i va cremar, al bell mig de la plaça de Cuba, un llit i un matalàs que teníem de quan venien alguns militants de partit a la ciutat. Ens van dir que mai més no tindríem amics comunistes a dormir a casa. Se sabia que, en temps de la República, a casa venien a dormir molts dirigents comunistes, com en Pere Ardiaca i altres. Aquesta situació era molt comuna, perquè al Mataró d'aquell temps tothom es coneixia i les delacions a la policia o a la Falange eren el pa de cada dia».

En la postguerra, la família Cortina era dels derrotats, amb les conseqüències que això comportà per a una família socialista: haver d'aguantar el silenci inquietant, la delació, la por i el rancor somort, però latent, en la gent de veïnatge, que compartia la victòria i la venjança als vençuts.

El pare de la Teresina marxà a l'exili, però al cap de poc va tornar. Quan arribà a Mataró, fou tancat a la presó de les Caputxines uns quants mesos i després el van dur a la presó Model de Barcelona. Ella li anava a portar menjar, quan era a Mataró hi podia anar cada dia, però quan el van dur a la Model només hi podia anar una vegada a la setmana. El primer dia que va haver d'anar a portar roba neta i menjar al seu pare, a la Model de Barcelona, no sabia on era la presó, mai no hi havia estat, i la seva mare li va dir que seguís les dones que anessin amb un mocador de fer farcells com ella, i ja la trobaria. Així va ser.

Quan el seu pare va sortir de la presó es va trobar, com la majoria d'expresos, que era difícil aconseguir un lloc de treball. En la postguerra no era senzill trobar feina, encara menys si eres una persona fixxada. Es va fer famosa la dita del «pacte de la fam», que volia dir que no trobaven feina les persones considerades significades en el període republicà. Tot i així, després de moltes penúries, va trobar feina com a manobre en la construcció, però no va poder continuar amb el seu ofici de tintorer a can Marchal.

El pare de la Teresina va haver de patir humiliacions i vexacions de la societat matoronina, ja que el veia com un comunista, paraula que era sinònim d'enemic perillós. La societat de la postguerra honorava els signes alemanys del feixisme, i això va durar mentre Alemanya va dominar el camp de batalla de la Segona Guerra Mundial. Els comunistes van esdevenir els dimonis de la societat, i Rússia el gran enemic a vèncer. Aquest darrer concepte va durar tota l'època franquista. Per aquesta raó, el pare de la Teresina va inculcar una gran esperança en la seva filla, en la qual contrarestava el seu patiment, amb el desig que fos la seguidora del seu ideari. La lluita comunista i socialista es va portar des dels mateixos centres de treball de forma clandestina i significava la lluita per la llibertat i la igualtat.

La Teresina va trobar feina successivament, a can Minguell (gener de 1939 a febrer de 1953), a can Fontdevila (febrer de 1953 a octubre de 1963), a can BO-FA. J. Bonamusa (octubre de 1963 a octubre de 1972) i, després, a can Subirà (novembre de 1972 a març de 1981). A can Minguell treballà a les bobines durant catorze anys, «recordo la vaga de 1946 i la Pepa Maca; li deien aquest nom no pas perquè fos maca, sinó perquè era molt simpàtica i riallera, era una noia que sabia parlar i es feia amb tothom i era molt llesta, sabia encarar els problemes de la feina a la fàbrica, amb tot un grup que estàvem més sensibilitzades per millorar les condicions de vida i de treball».

«La vaga del 1946 va començar per reclamar els quinze duros, que era un plus que ens havien concedit per ajudar els baixos salaris i l'increment dels productes de primera necessitat, però el gener de 1946 els de la patronal el van deixar de pagar i la gent va voler organitzar-se per reclamar-los.

«Vàrem fer vaga de braços caiguts, nosaltres anàvem a la fàbrica, fèiem l'horari establert, però no treballàvem. Recordo que era un dissabte a la tarda, quan es va presentar la guàrdia civil i ens volia desallotjar. Van intentar agafar una noia per fer-la sortir, però totes nosaltres ens vàrem aixecar en contra i no van pas poder fer res. Al cap de poc, començaren a arribar dones d'altres fàbriques, i va ser quan marxàrem en manifestació fins a l'Ajuntament. La guàrdia civil no era pas violenta, més aviat entenia la nostra situació i va parlar amb les autoritats perquè parlessin amb la patronal i ens tornessin a pagar el plus dels quinze duros. La que va parlar amb la guàrdia civil perquè fessin d'intermediaris va ser la Pepa Maca, i per aquest motiu va tenir un paper rellevant, però la vaga va tenir èxit gràcies a la tenacitat de totes les dones, que la van secundar sense defallir.

«Aquesta vaga va acabar guanyant la reivindicació dels quinze duros, que els vàrem tornar a cobrar a partir del mes d'abril de 1946. Tot i així, les vagues no van pas acabar, perquè les condicions de vida precàries continuaren i nosaltres hi tornàrem a fer front en altres ocasions dels anys quaranta i, fins i tot, dels cinquanta. Recordo que en una vaga de 1949 la policia va empresonar tota una colla de treballadors, entre ells, tres o quatre noies».

Segons ens explica la Teresina, a can Minguell totes les treballadores eren dones, només hi havia dos homes que feien d'encarregats, a més a més dels que estaven a les oficines, els de la secció de tints i els que tenien cura de canviar les agulles. Aquesta era la realitat de la majoria de fàbriques del gènere de punt. En aquest temps, a Mataró, les vagues del tèxtil eren protagonitzades per les dones; tanmateix, eren la majoria a les fàbriques i les que anaven a plaça.

Als anys cinquanta va anar a treballar a can Fontdevila. En aquell temps, ja hi havia eleccions a delegats sindicals i ella s'hi va voler presentar, però quan se'n va assabentar la patronal, l'acomiadaren amb una indemnització perquè no s'hi pogués presentar. Aquesta situació davant de les eleccions sindicals era general i va perdurar fins a l'acabament del franquisme. En les fàbriques que hi havia una organització obrera important no era tan probable, ja que els empresaris no s'atrevien a fer-ho per la pressió dels treballadors organitzats.

A començaments dels anys seixanta va anar a treballar a can BO-FA i, posteriorment, a can Subirà. Sempre va lluitar a nivell sindical, tant a dins de les fàbriques com de forma clandestina. A la fàbrica Subirà es va posar en contacte amb en Lluís Lligoña, de CCOO, i es va incorporar a aquest sindicat clandestí. Va ser tres vegades enllaç sindical i delegada sindical durant deu anys seguits. També va formar part del comitè d'empresa, conjuntament amb Lluís Lligoña, Joan A. Doñabeitia, l'Ureña, en Santi i la Conchi. Bàsicament, es lluitava per la recuperació de les llibertats sindicals i pel millorament de les condicions de vida.

A la fàbrica de can Subirà va trobar en Joan A. Doñabeitia, un noi que militava al PSUC i que li va proposar d'ingressar al partit. Ella va acceptar i va refer la militància. «Em reunia periòdicament amb la gent de la meua cèl·lula, ho fèiem al baix de can Lligoña del carrer d'en Pujol, més tard vàrem anar al baixet del carrer de Sant Rafael i, posteriorment, al carrer d'Amàlia. Per normes de seguretat en la clandestinitat, no coneixia ningú més. Quan va venir l'època de les grans manifestacions, vaig anar trobant antics militants de la JSUC que també havien entrat de nou al PSUC, però això ja era al començament dels setanta».

La Teresina es va enamorar i prometre amb un xicot de Mataró anomenat Pablo Fernández Caballero que, a començament de la Guerra Civil, va marxar voluntari amb la columna Malatesta. Quan va acabar la guerra, com que pertanyia a la quinta del 39, es va veure obligat a fer el servei militar, que en aquell temps durava tres anys, i va ser destinat a Pamplona. La família de Pablo Fernández passava per mals moments, ja que als dos germans els va tocar fer el servei

militar al mateix temps. Era estrany, perquè hi havia una llei o norma que deia que una família no podia tenir més de dos fills mobilitzats, però, tot i que la seva mare va anar a reclamar, no hi va haver res a fer. La dona va quedar sola en una casa de lloguer, al qual no va poder fer front, com tampoc a la seva manutenció per les precàries condicions de vida, i va decidir anar rellogada en una habitació per a ella sola.

L'any 1942 en Pablo tornà de fer el servei militar; es va trobar que no tenia on allotjar-se i va anar a viure a casa de la Teresina. Per aquesta raó, decidiren casar-se immediatament, cosa que van fer per l'església el dia 20 de setembre de 1942. Al cap de poc de ser casats la Teresina va quedar embarassada, i quan estava d'uns tres mesos mobilitzaren de nou el marit, però aquesta vegada el destinaren a un local de l'Escorxador del Masnou.

La Teresina creu que aquesta segona mobilització militar fou totalment injusta, donades les circumstàncies familiars. La seva filla va néixer l'1 de juliol de 1943, i en Pablo no va poder tornar i recuperar la vida familiar fins al cap de quatre mesos d'haver nascut la nena. Aquest fet la va marcar molt, ja que va ser un temps difícil. Després de sis anys entre la guerra i el servei militar, pensaven poder retornar a la vida de parella i formar una família, però els van posar més impediments. Això no és tot, els que van ser mobilitzats per segona vegada i estaven casats, els donaven un plus de matrimoni, però a la Teresina no li van donar. «Quan vaig anar a fer la demanda d'aquest plus, a l'Ajuntament em van dir que no tenia dret a accedir a aquest ajut perquè en Pablo Fernández havia anat voluntari a la columna Malatesta i havia lluitat a la banda republicana».

Als anys seixanta i setanta recorda haver participat en vagues per la millora de les condicions de vida i per les llibertats sindicals. També participà en les manifestacions a Mataró i Barcelona per la legalització dels sindicats clandestins. Ha format part d'actes a favor de les llibertats democràtiques i per la recuperació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.

La Teresina sempre ha estat un component d'aquesta generació de dones generoses, que han fet del seu compromís amb els altres una manera de viure. Ha contribuït a mantenir en condicions molt difícils les idees d'esquerra i de progrés de la seva ciutat. Encara avui, aplica les seves idees polítiques a la seva vida, especialment als seus néts. És militant d'Iniciativa per Catalunya i els Verds. Fins fa poc, encara estava molt activa; ara, la seva presència és objecte de satisfacció per a tota l'organització, i és una de les veus de memòria històrica del partit i de la ciutat. La seva dedicació i la seva actitud vital són presents en tots els actes del partit i a favor de les llibertats democràtiques. El 26 de març de 2003 va rebre un homenatge com a membre fundadora del Sindicat de Comissions Obreres de Mataró, juntament amb altres persones que, com ella, lluitaren per millorar les condicions de vida i per la recuperació de les llibertats sindicals al nostre país.

La seva història està feta de gestos de solidaritat, de compromisos i d'il·lusions compartides amb la seva família i amb totes aquelles persones que la necessitin, com a testimoni d'haver lluitat dins el camp del treball sindical i en el PSUC per la recuperació de les llibertats del nostre país.³ La lluita de la Teresina ha estat, i és encara, una lluita anònima sense cap mena de protagonisme, com la majoria de dones que van treballar i lluitar des de les fàbriques i des de les diverses organitzacions clandestines de la nostra ciutat.

Margarida Colomer i Rovira

NOTES

- 1.- MARTÍ MARÍN, *Els ajuntaments franquistes a Catalunya*, Ed. Pagès (Barcelona 2000), 375-377.
- 2.- MARGARIDA COLOMER I ROVIRA, *La Guerra Civil a Mataró, 1936-1939*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Barcelona 2006), 143.
- 3.- Diverses entrevistes, les més puntuals són les de 21 de juny de 2002, 6 setembre de 2006 i 16 maig de 2008.

Manifestació a Mataró per la llibertat sindical. Principis dels anys setanta.

Arxiu particular Teresa Cortina.

La Teresa i el seu marit en un dinar familiar (Mataró 1990). Arxiu particular Teresa Cortina.

La Teresa amb en Jaume Roig. Homenatge com a cofundadora de CCOO (Mataró 2003). Arxiu particular Teresa Cortina.

La Teresa i la seva família en una reunió del PCE a Vallgorguina (1929).

Arxiu particular Teresa Cortina.

Dones mataronines que feien instrucció militar al col·legi de Valldemia (Mataró 1936).

Arxiu particular Teresa Cortina.

En Pere Ardiaca visita el PSUC a Mataró. Principis anys setanta.

Arxiu particular Teresa Cortina.

Manifestació sindical a Mataró. Principis anys setanta.

Arxiu particular Teresa Cortina.